

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СПРОЩЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ

**Матеріали
науково-практичної конференції**

***5 травня 2025 року
м. Одеса***

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Неллі Юріївни Голубевої

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.919.(477)(062)

H727

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

У збірці матеріалів науково-практичної конференції представлено тези доповідей науковців, що висвітлюють актуальні питання новел цивільного процесуального законодавства, зокрема інституту спрощеного провадження як ефективного механізму вирішення нескладних цивільних справ. У доповідях науковців обґрунтовано доцільність спрощеної процедури розгляду, що дозволяє забезпечити оперативність та економічність судового процесу. Особлива увага приділена критеріям віднесення справ до спрощеного провадження, правовим гарантіям учасників процесу, а також окреслено напрями подальшого вдосконалення законодавства з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у межах цивільної юрисдикції.

Укладачі:

Н. Ю. Голубєва — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

І. А. Яніцька — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. В. Сатановська — аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Друкуються за рішенням кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія» (*протокол № 10 від 23.05.2025 р.*)

Московчук Дмитро Олександрович Проблеми оптимізації цивільного процесуального законодавства Республіки Польща	44
Паскар Ауріка Лазорівна Роль спрощеного провадження в забезпеченні права на судовий захист в цивільному та адміністративному судочинстві	47
Полуніна Ольга Олександрівна Цифровізація та спрощене провадження: роль ЄСІТС, електронного суду, доказів	50
Стоянова Тетяна Анатоліївна Розгляд справ про видачу обмежувального припису — оптимізація цивільного судочинства чи/та спрощена процедура . . .	53
Цал-Цалко Юлія Юліївна Сутність спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві	56
Яніцька Інна Анатоліївна Мирова угода як інструмент оптимізації цивільного судочинства: роль виконавця у забезпеченні її виконання	58
Бітов Іван Андрійович Спрощене провадження в суді апеляційної інстанції	62
Мельниченко Анна Володимирівна Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця	65

Секція II

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД. НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ІНШЕ

Волкова Наталія Василівна Щодо деяких особливостей судового наказу у справах про стягнення аліментів на утримання дитини	68
Ліопол Інна Михайлівна Ефективність наказного провадження як спрощеного виду цивільного судочинства: статистичний аналіз	71
Лукасевич Геннадій Олегович Примусове виконання рішень у сімейних спорах: повернення дитини та порядок спілкування	76

Лукашевич Геннадій Олегович
приватний виконавець, аспірант кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник
Бут Ілля Олександрович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ: ПОВЕРНЕННЯ ДИТИНИ ТА ПОРЯДОК СПІЛКУВАННЯ

Правова основа примусового виконання рішень у сімейних спорах в Україні базується на комплексі нормативно-правових актів, що включають Конституцію України, Сімейний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України та Закон України «Про виконавче провадження». Особливе значення мають спеціальні положення щодо виконання рішень, які стосуються дітей, зокрема статті 157–159 Сімейного кодексу України, що регулюють права та обов'язки батьків щодо виховання та спілкування з дитиною. Додатково, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, такі як Конвенція про права дитини та Гаазька конвенція про цивільноправові аспекти міжнародного викрадення дітей, становлять невід'ємну частину національного законодавства у цій сфері.

У контексті примусового виконання рішень важливу роль відіграють процесуальні норми, що визначають повноваження державних виконавців та суду щодо застосування заходів примусового характеру при виконанні рішень у сімейних спорах. Закон України «Про виконавче провадження» містить спеціальні норми щодо виконання рішень, які стосуються відібрання дитини та встановлення порядку спілкування з нею. Важливою особливістю є залучення органів та служб у справах дітей, а в окремих випадках — представників Національної поліції, як гарантів дотримання найкращих інтересів дитини при виконанні таких рішень [1]. Законодавство передбачає баланс між необхідністю забезпечення виконання судового рішення та психологічним добробутом дитини у процесі його реалізації.

Виконання рішень щодо повернення дитини характеризується особливою процедурою, яка враховує вразливість дитини як суб'єкта правовідносин. На відміну від стандартних виконавчих проваджень, що стосуються майна, примусове виконання рішень про повернення дитини вимагає делікатного підходу з обов'язковим залученням пси-

хологів, представників органів опіки та піклування, служб у справах дітей. Законодавством передбачено, що таке виконання має відбуватися у присутності особи, якій дитина передається, та з урахуванням віку дитини, стану її здоров'я, прихильності до кожного з батьків та інших обставин, що мають істотне значення. Важливою умовою є попереднє проведення виконавцем роз'яснювальної роботи з особою, яка утримує дитину, щодо необхідності добровільного виконання рішення суду.

У випадках ухилення від виконання рішення про повернення дитини законодавством передбачено застосування заходів примусового характеру, зокрема накладення штрафу на боржника та винесення постанови про притягнення до адміністративної відповідальності. У разі системного невиконання рішення суду можливе відкриття кримінального провадження за статтею 382 Кримінального кодексу України [2]. Особливо складними є справи, пов'язані з міжнародним викраденням дітей, де процес повернення регулюється не лише національним законодавством, але й Гаазькою конвенцією. У таких випадках важливим є тісне співробітництво між компетентними органами різних держав та дотримання міжнародних стандартів захисту прав дитини при виконанні судових рішень про її повернення.

Механізми забезпечення порядку спілкування з дитиною становити собою систему правових засобів та процедур, спрямованих на реалізацію права батька чи матері, які проживають окремо від дитини, на регулярне спілкування з нею. Відповідно до статті 159 Сімейного кодексу України, порядок спілкування визначається судом на підставі врахування найкращих інтересів дитини та рівних прав і обов'язків обох батьків щодо виховання дитини. У рішенні суду детально прописується частота, тривалість, місце та інші умови спілкування, а також може визначатися присутність третіх осіб під час таких зустрічей. Для ефективного забезпечення виконання такого рішення законодавством передбачено можливість встановлення судом попередження про можливе застосування примусових заходів у разі ухилення від виконання рішення або створення перешкод для спілкування [3].

Для контролю за виконанням рішення щодо порядку спілкування з дитиною можуть залучатися органи опіки та піклування, які здійснюють нагляд за дотриманням прав дитини та можуть складати відповідні акти про порушення встановленого порядку. У випадках систематичного невиконання рішення суду щодо порядку спілкування, потерпіла сторона має право звернутися до суду із заявою про зміну місця проживання дитини або про позбавлення чи обмеження батьківських прав того з батьків, хто перешкоджає спілкуванню. Важливим елементом механізму забезпечення порядку спілкування є також

можливість встановлення судом періоду примирення та адаптації дитини, протягом якого спілкування відбувається в особливому режимі, наприклад, у присутності психолога або на території спеціалізованих центрів, що дозволяє мінімізувати психологічний травматизм для дитини та поступово налагодити здорові взаємини між дитиною та тим із батьків, хто проживає окремо [4].

Виконання рішень у сімейних спорах ускладнюється через психологічне несприйняття рішення, маніпуляцію дитиною, недостатню підготовку виконавців і формальний підхід без урахування потреб дитини. Особливо проблемним є синдром відчуження, що ускладнює виконання рішень про спілкування, оскільки примус може травмувати дитину. Відсутність ефективної взаємодії між залученими органами також знижує результативність виконавчого провадження.

Для розв'язання зазначених проблем необхідне впровадження комплексного підходу, що включає удосконалення законодавства, підвищення кваліфікації державних виконавців у сфері дитячої психології та сімейної медіації, створення спеціалізованих підрозділів виконавчої служби. Перспективним напрямом є розвиток сімейної медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів та забезпечення добровільного виконання судових рішень. Важливо впровадити систему психологічного супроводу виконавчого провадження, залучаючи фахових психологів для роботи з батьками та дитиною. Удосконалення контролю за виконанням рішень, зокрема через електронні системи моніторингу та звітності, підвищить відповідальність сторін і захистить права дітей.

Аналіз міжнародного досвіду примусового виконання рішень у сімейних спорах дозволяє виокремити найбільш ефективні практики, які могли б бути імплементовані в українське законодавство та правозастосовну діяльність. Ключовим принципом, що пронизує правові системи розвинених країн, є орієнтація на захист найкращих інтересів дитини та мінімізацію її травматичних переживань під час виконавчого провадження. Досвід зарубіжних країн свідчить, що ефективність примусового виконання рішень зростає при застосуванні міждисциплінарного підходу, який поєднує правові, психологічні та соціальні методи. Особливо важливим є забезпечення оперативності виконання рішень у сімейних спорах, оскільки затягування процесу негативно впливає на психологічний стан дитини та ускладнює відновлення здорових стосунків з обома батьками.

З огляду на зарубіжний досвід, для вдосконалення української системи примусового виконання рішень у сімейних спорах доцільно запровадити: спеціалізовані підрозділи виконавчої служби, програми психологічної підтримки, обов'язкову сімейну медіацію перед примусовим виконанням, електронний моніторинг спілкування з

дитиною та розширення повноважень органів опіки. Це сприятиме ефективнішому та гуманнішому виконанню рішень з урахуванням психологічного добробуту дитини.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про виконавче провадження» від 09.02.2025 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
2. Кримінальний кодекс України від 01.02.2025 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Сімейний кодекс України від 19.12.2024 № 2341-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
4. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду щодо вирішення спорів про участь у вихованні дитини URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Oglyad_KCS_vuh_dutunu.pdf.

Парфьонов Георгій Володимирович

*заступник голови Ради приватних виконавців України,
приватний виконавець виконавчого округу Одеської області,
аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник

Андронов Ігор Володимирович

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

Доволі звичним для вітчизняних правників є розуміння ролі державних та приватних виконавців як суб'єктів, уповноважених втілювати в життя приписи судових рішень, а також рішень інших органів та посадових осіб, які застосовують у разі необхідності заходи примусу до боржників, та накладають на несумлінних боржників різноманітні стягнення та обмеження від накладення арешту на майно до заборони керування транспортними засобами. При цьому всі ці заходи вживаються виконавцями вже після ухвалення рішення та набрання ним законної сили. Відтак за відсутності рішення, яке необхідно виконувати, виконавець безсилий зробити будь-які дії із застосування своїх професійних знань та навичок. Це вважається цілком природ-